

Siem-Jan Schenk: 'Quotumbehoud is geen optie'

Wennen aan vrije zuivelmarkt

Helemaal vreemd zijn Kees Wantenaar, Eddy Leloup en Siem-Jan Schenk niet voor elkaar. Hun nauwe betrokkenheid met de zuivelwereld bindt de drie zuivelspecialisten over de grenzen heen. Meer dan ooit lijken zuivel- en melkprijzen actuele thema's.

tekst **Annelies Debergh en Jaap van der Knaap**

schotten weg te werken. Het zorgde voor relatieve stabiliteit in de inkomensvorming van de melkveehouderij. Maar melkquota hebben ook geleid tot bijkomende kosten. Die ondergraven op termijn de competitiviteit van de melksector in zijn geheel.' Wantenaar: 'Vanuit de financiële achtergrond heeft de quotering in het begin goed werk geleverd. Met McSharry is de

Als landbouwingenieur begon **Eddy Leloup** (52) zijn 'melk'-loopbaan in het wetenschappelijk zuivelonderzoek. Na een carrière als melkveeconsulent Boerenbond verhuisde hij naar de studiedienst van Boerenbond in Leuven, waar hij de secretariaten van de vakgroepen melkvee en vleesvee waarnam. Na een tussenstop bij KBC ging Leloup aan de slag als directeur coöperatiezaken bij Milcobel.

Kees Wantenaar (59) heeft een melkveehouderij in Soest. Het bedrijf is een maatschap met vrouw en zoon. Sinds de fusie tussen zuivelcoöperaties Friesland Foods en Campina is hij voorzitter van de raad van commissarissen. Voor die aanstelling was Wantenaar al sinds 2001 voorzitter bij Campina. Ook daarvoor was hij al bestuurlijk actief.

Siem-Jan Schenk (54) is melkveehouder in Nieuwe-Niedorp en heeft daar een maatschap met zijn vrouw en zoon. Schenk is al 25 jaar bestuurlijk actief binnen de melkveehouderij in Nederland. Zijn carrière binnen LTO nam al vroeg een aanvang. In 2001 is Schenk aangesteld als voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van LTO-Noord.

Hoe staat de sector tegenover de afschaffing van het melkquotum?

Wantenaar: 'Melkquotum valt weg als anker. Iedereen denkt dat het allemaal grootchalige bedrijven worden. Iedereen lijkt te denken: de ruimte is de limiet. Dat kan best anders uitvallen.'

Schenk: 'We hebben op dit moment een tekort aan melkquotum en een teveel aan melk in Nederland. Het volumegevoel ligt

ling de koers van het beleid aanpassen is geen duurzaam ondernemerschap.'

Welke maatregelen kunnen fabrieken nemen om het huidige melkprijsleed te verzachten?

Leloup: 'De melkprijs is resultante van wat ons productportfolio kan genereren uit de markt. De coöperatiereserves otmantelen om de melkprijs op te krikken zou een dodelijke vergissing zijn.'

De zuivelcoöperaties zijn de garantie voor het voortbestaan van de melkveehouderijsector.

Leloup: 'Als de coöperaties niet bestonden, dan werden ze nu heruitgevonden. Coöperaties zijn in de geschiedenis altijd het belangrijkste gebleken wanneer landbouw het moeilijk heeft. Continuïteit is de hoofdwaaarde: dat gaat over ophaalbaarheid en betaalbaarheid. In Vlaanderen zijn we van dichtbij met de spot-

Even de handen schudden en al snel gaan de jasjes uit. Meteen snijden Kees Wantenaar, Eddy Leloup en Siem-Jan Schenk het thema zuivel aan. Een gesprek over quotering, overleveren en het heden en verleden van de melkveehouderij.

Wat leert een terugblik op 25 jaar zuivel- en melkveesector?

Wantenaar: 'Het tot stand komen van het quotumsysteem is een belangrijke ontwikkeling geweest. Het toekennen van inkomenstoelagen en bedrijfstoelagen zijn evenzeer bepalende keuzen. Het heeft er allemaal toe geleid dat quotering wel heel erg sturend werd in de bedrijfsontwikkeling. Vergeet ook de toenemende automatisering niet. Technologie is een heel belangrijke ontwikkeling in het

kader van schaalvergroting. De afgelopen jaren heeft automatisering tot een heel andere inzet van arbeid geleid en het houden van meer melkvee bespoedigd. Dat geldt ook voor ons bedrijf thuis.' Leloup knikt instemmend: 'Een andere merkwaardige evolutie van de laatste 25 jaar is dat ook het aantal kilo's stikstof dat een koe uitscheidt een productierecht is geworden. We hebben moeten leren omgaan met een melkveehouderij waarin behalve met melkvee en melkquotum nu ook met aantal kilo's stikstof rekening moet worden gehouden.'

De invoering van het melkquotum is een zegen geweest voor de melkveehouder.

Leloup: 'De invoering van melkquotum is een goed middel geweest om het probleem van boterbergen en melkover-

basis voor het landbouwbeleid veranderd. De piketten zijn toen voor het eerst anders uitgezet. De quotering bleef eenzaam achter, niet langer ingebed in een systeem van marktordening. Zo is het systeem langzamerhand een last geworden.' Leloup: 'Met het in het leven roepen van een quotumfonds is in Vlaanderen in 1995 nog een poging gedaan om te vermijden dat de melkveehouderij zou uithollen door een te snelle en te dure groei. Het fundament van het quotumfonds was een trage en goedkope groei te realiseren. Vlaamse veehouders hebben dat ervaren als een betuttelend systeem. Het quotumsysteem faalde. Het Vlaamse vrijheidsstreven was niet verzoenbaar met de Waalse vasthoudendheid. De regionalisering van landbouw heeft daar een eind aan gemaakt.'

nog steeds vast aan het melkquotum. Het wegvallen van het melkquotum is als een soort bevrijdingsdag. Vergis je echter niet. Een aantal veehouders gaat zijn eigen grens leggen. Als je alleen kijkt naar Europa, dan spreken we over een onderschrijving van het totale quotum. Wist je dat het gemiddelde bedrijf in het vrije Amerika nog altijd kleiner is dan in Denemarken, waar wel sprake is van quotering?'

'Het gaat er dus om: wat wil ik voor mijn bedrijf? Een aantal melkveehouders ziet tegen de afschaffing op, een aantal ziet het als een uitdaging. Argumenten pro quotering komen vaak uit de onderbuik. Als de importbescherming straks wegvalt, dan is quotumbehoud niet langer een optie. Je moet je beleid niet afstemmen op een calamiteit. Op elke ontwikke-

Wantenaar: 'De realiteit van de markt is de realiteit van de onderneming en van de melkveehouderij. Dat is soms heel pijnlijk. In moeilijke tijden is het nog belangrijker om kritisch naar je onderneming te kijken en de hele kostenstructuur goed in de gaten te houden. Het gaat erom kosten en opbrengsten maximaal te sturen.'

Schenk: 'Zuivelfabrieken moeten niet in de verleiding komen om meer te betalen dan ze kunnen. Het melkprijsleed verzachten kan, maar dat is niet de opdracht. De opdracht is de melkprijs zo goed mogelijk waar te maken. Er is op dit moment gewoon overschot in de markt en dat gevoel moet er ook zijn. Het is de verantwoordelijkheid van elke individuele boer om te kijken wat er voor zijn bedrijf nog te winnen is.'

markt-actoren in aanraking gekomen. Enkel betaalden eerst de hoogste melkprijs en lieten in slechte tijden vervolgens hun melkleveranciers in de kou staan. Een coöperatie biedt continuïteit, dat betekent ook bufferen. We zijn niet meegegaan naar de melkprijspiek, maar we zijn ook ver uit het dal gebleven.'

Wantenaar: 'Bij het aangaan van de fusie tussen Friesland Foods en Campina speelden diverse factoren. Het internationale speelveld vergroot steeds. Met de fusie proberen we de onderneming stabiel te maken, meer zekerheid en continuïteit in de organisatie te krijgen en een sterke afzetstructuur op te bouwen. De fusie is er gekomen om te zorgen dat we er morgen en overmorgen nog zijn. Het doel is een zo hoog mogelijke melkprijs realiseren, maar de continuïteit is zeker zo belangrijk.'

Leloup: 'De meest recente fusie tussen het vroegere Belgomilk en BZU had dezelfde beweegredenen: rationaliseren waar mogelijk, differentiëren waar nodig. Het is een beetje zoals met aandelen versus obligaties. Een duurzaam rendement hangt ook daar af van het productportfolio.'

Schenk: 'Een goede afzetstructuur – bij voorkeur via coöperaties – is belangrijk. Melk produceren is niet alleen een kwestie van melkprijs. Ook continuïteit is een belangrijke factor. Coöperaties heb je niet nodig in perioden van schaarste op de zuivelmarkt. In moeilijke tijden zijn ze des te belangrijker.'

ker, ook internationaal, wil je de afzet garanderen. Aan het ondernemerschap worden straks meer eisen gesteld, ook voor de veehouder, ook voor de zuivelonderneming. Daar kun je nerveus van worden, maar het is net zo goed een uitdaging.'

Schenk: 'De quotering is nu bepalend voor het totale productievolume van melk binnen de Europese Unie. Het kan niet dat coöperaties die rol zouden overnemen. Binnen elke coöperatie moet wel nagedacht worden over welk volume melk past bij de eigen verwerkingscapaciteit en afzetmarkt. Dat hoeft geen beperking te zijn, maar kan wel nodig zijn.'

'Natuurlijk krijgen we eerst een periode van onevenwicht en wennen aan de vrije markt. We hebben altijd een gereguleerd systeem gehad en hoefden daar nooit over na te denken. De behoefte ontstaat wel om meer overleg te plegen. Dat is

voor groei zijn. De diversiteit zal er in elk geval niet minder op worden. Melkquotum valt weg. De vraag is nu of daar andere factoren voor terugkomen. De gedachte dat groei nu de enige weg is, is in elk geval fout.'

Leloup: 'Ik huiver van spreken over het gemiddeld melkveebedrijf van de toekomst. Ik spreek liever van het melkveehouderijlandschap. Dat ziet er in elk geval straks veel gedifferentieerder uit. Naast de kleinere bedrijven met andere activiteiten zie ik wel een aantal ondernemers in Vlaanderen standaard doorgroeien naar 150 melkkoeien.'

Schenk: 'Het gemiddelde is nooit interessant. De drang om te groeien is er wel, zeker in Nederland. De verscheidenheid blijft. Ik zie vooral grote veranderingen in management en procesmatigheid van de bedrijven. Dat ervaar ik als positief. Misschien worden we nog wel meer techno-

Hoe speelt de zuivelsector in op het afschaffen van melkquotum?

Leloup: 'De bedrijfsontwikkeling zet door, dus houden wij rekening met meer melk. Het productportfolio ondergaat aanpassingen met een focus op meer merkenkaas. Wat we niet gaan doen, is ons bemoeien met productiebeheersing op het niveau van onze leden. We stellen onze coöperatie dus ook beschikbaar voor de groei van onze leden. Wellicht gaan we die plannen van leden wel inventariseren. Hun coöperatie moet zich daarop ook kunnen aanpassen.'

Wantenaar: 'Een coöperatie moet de afzet van melk van zijn leden garanderen. Als je ruimte wilt voor meer melk, en dus meer afzet, moet je je daarop organiseren. De intensiteit waarmee je naar de markt kijkt, neemt toe. Dat moet ster-

chter geen collectieve vraag. Er zijn andere factoren die straks een rol gaan spelen. Dat is milieu, stikstof... De vraag is ook: wordt het meer melk? Het kan best minder melk zijn.'

Leloup: 'Melkquotum was altijd een doel op zich. De vraag is nu of de zuivelindustrie sturend zal werken. In mijn ogen kan dat niet. Een sturingsmechanisme kan alleen als de overheid dat vraagt. In het andere geval stuurt de markt.'

Hoe ziet een melkveebedrijf met toekomstmogelijkheden eruit?

Wantenaar: 'Er is niet één bedrijf van de toekomst. Ondernemers zullen individuele keuzes maken en gaan door het wegvallen van quotum ook bewuster met die keuzes om. Dat kan een mix van activiteiten zijn, dat kan een rechtlijnige keuze

logisch. Landbouw zal verder intensiveren. De 1,7 koeien per hectare zou straks wel meer kunnen worden. De arbeidsinzet zie ik als nieuwe beperkende factor. Maar altijd weer zoek je een oplossing voor je beperking. Ook dat zal weer "getriggerd" worden.'

Wat wordt de melkprijs in 2015?

Eddy Leloup en Kees Wantenaar kijken elkaar aan. Wanneer de laatste geen verwachtingen hiervan wil uitspreken besluit Leloup: 'Niets is voorspelbaar. Prijs is een reflectie van de markt. Toch blijf ik rotsvast geloven in de structureel stijgende vraag op de zuivelmarkt op lange termijn. Ik blijf enthousiast over de toekomstperspectieven van melkveehouderij. We zitten in Vlaanderen en Nederland op de beste plek om koeien te melken.'